

**Адміністрація Президента України
Кабінет міністрів України
Комітет з питань фінансів, банківської
діяльності, податкової та митної
політики Верховної Ради України
Національний банк України
Національна комісія, що здійснює
державне регулювання
у сфері ринків фінансових послуг**

**Пропозиції Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (ВАКС) та
Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ)
щодо виконання пункту 24 Національного плану дій на 2012 рік
щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010 - 2014 роки
«Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»,
затвердженого Указом Президента України від 12.03.2012 р. № 187**

13 листопада 2012 року відбулась спільна робоча нарада уповноважених представників ВАКС та НАКСУ у складі членів виборних органів та керівників виконавчих дирекцій, присвячена обговоренню нагальних питань щодо реформування системи кредитної кооперації України, включаючи пункт 24 Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава", затвердженого Указом Президента України від 12 березня 2012 року № 187/2012.

Беручи до уваги виняткову важливість цих питань для подальшої діяльності кредитних спілок, в ході обговорення було враховано не тільки напрацювання за результатами 20-ти річної діяльності кредитних спілок в Україні, але й міжнародний досвід функціонування систем кредитних спілок Східної Європи та світу.

За результатами зустрічі було сформовано офіційну позицію представників руху кредитних спілок України щодо ряду наведених нижче аспектів розбудови системи кредитної кооперації, а саме:

Щодо удосконалення системи державного регулювання і нагляду за діяльністю кредитних спілок, у тому числі шляхом надання Національному банку України права здійснення пруденційного нагляду за діяльністю кредитних спілок, які залучають вклади населення, та запровадження механізмів гарантування вкладів членів кредитних спілок.

Удосконалення системи державного регулювання діяльності кредитних спілок в Україні має здійснюватися шляхом реформування уже діючого регулятора в особі Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. В рамках цієї реформи необхідно забезпечити:

- виключення політичної мотивації при формуванні керівного складу державного регулятора,
- перегляд повноважень та наглядових інструментів,
- належний рівень ефективності, відповідальності та прозорості діяльності,
- запровадження дієвого громадського контролю за діяльністю державного регулятора,
- усунення бюрократичних процедур, що утворюють суто формальні перешкоди для діяльності ринку,
- концентрацію на нагляді на основі оцінки ризиків,
- заборону нав'язування через застосування відповідних адміністративних механізмів певних послуг, включаючи усунення існуючої неадекватності щодо обсягів та невиправдано частоті періодичності підвищення кваліфікації працівників кредитних спілок,
- уніфікацію, офіційне погодження та оприлюднення примірних внутрішніх документів кредитних спілок тощо.

При цьому, діяльність державного регулятора має фінансуватися виключно за рахунок бюджетних асигнувань.

Стосовно надання Національному банку України права здійснення пруденційного нагляду за діяльністю кредитних спілок, які залучають вклади населення, слід визнати недоцільним розділення функцій регулювання на ринку кредитних спілок між окремими державними органами і зауважити, що наразі в світі немає жодної країни, в якій для кредитних спілок існували би різні регулятори в залежності від того який вид діяльності здійснює та чи інша кредитна спілка. Більше того, зважаючи на загальні світові та українські тенденції у сфері діяльності систем кредитної кооперації, найбільш виправданим видається рух у напрямі одночасної реалізації регулятором функцій регулювання, нагляду, фінансового оздоровлення, виведення з ринку неплатоспроможних установ та гарантування внесків (вкладів) членів кредитних спілок. Такий підхід дозволяє забезпечити поєднання в єдиному центрі прав ухвалення рішень (вироблення правил поведінки, контролю за їх дотриманням) та прийняття відповідальності за їх наслідки (фінансове оздоровлення, гарантування зобов'язань перед вкладниками, виведення з ринку неплатоспроможних кредитних спілок). При цьому, враховуючи світову практику, поєднання єдиним регулятором всіх вказаних функцій дозволяє зменшити бюджетне навантаження не тільки внаслідок оптимізації кількості регуляторів, але й завдяки можливості спрямування доходів від розміщення коштів фонду гарантування вкладів членів кредитних спілок на фінансування такого регулятора, наприклад, подібно до Національного страхового пайового фонду кредитних спілок США.

Отже, вбачається за доцільне запровадити поєднання функцій регулювання і нагляду з функціями фінансового оздоровлення, гарантування внесків (вкладів) членів кредитних спілок та виведення з ринку неплатоспроможних кредитних спілок під юрисдикцією єдиного для всіх кредитних спілок державного регулятора. При цьому, при запровадженні системи гарантування внесків (вкладів) членів кредитних спілок мають бути дотримані такі передумови:

а) з боку державного регулятора та з боку професійних об'єднань кредитних спілок має бути забезпечений належний рівень здійснення пруденційного нагляду за діяльністю кредитних спілок та запроваджені ефективні механізми виведення неплатоспроможних кредитних спілок з ринку;

б) гарантування внесків (вкладів) членів кредитних спілок має забезпечуватися коштами спеціалізованого грошового фонду (далі – Фонд), який накопичуватиметься за рахунок платежів кредитних спілок, що здійснюють залучення внесків (вкладів) своїх членів на депозитні рахунки, а також, інших визначених законом джерел;

в) участь у Фонді кредитних спілок, що здійснюють діяльність із залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки, має бути обов'язковою та не припинятися в зв'язку із втратою кредитною спілкою відповідної ліцензії;

г) на законодавчому рівні має бути забезпечений належний громадський контроль за діяльністю Фонду з боку кредитних спілок – учасників Фонду;

г) платежі (премії), що будуть сплачуватися у Фонд кредитними спілками – учасниками, мають бути економічно обґрунтованими та не зумовлювати додаткових фінансових ризиків у діяльності учасників;

д) зважаючи на необхідність забезпечення Фондом із самого початку його діяльності належної суми покриття у розмірі середньої величини суми внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок (наразі – біля 25 тисяч гривень), одним із визначених законом стартових джерел формування коштів Фонду має стати довгострокова державна позика;

е) Фонд не може бути задіяний у здійсненні компенсації внесків (вкладів) членів тих кредитних спілок, які стали неплатоспроможними до моменту утворення Фонду.

Також, вбачається за доцільне запровадження добровільного страхування вкладів членів кредитних спілок через страхові компанії на суми, що перевищують гарантовану суму покриття з боку відповідної схеми гарантування вкладів.

Щодо запровадження диференційованих регуляторних вимог для окремих категорій кредитних спілок з урахуванням фінансових та операційних ризиків.

На даний час вже запроваджено регуляторні відмінності для кредитних спілок в залежності від спектру видів їх діяльності, розміру активів, наявності відокремлених підрозділів, структури кредитного портфелю тощо. При цьому, зважаючи на те, що існуючий диференційний підхід щодо регулювання окремих категорій кредитних спілок застосовується починаючи з 01.01.2008 року, Сторони вважають, що опрацювання питання щодо запровадження диференційованих регуляторних вимог для окремих категорій кредитних спілок з урахуванням фінансових та операційних ризиків має відбуватися виключно на підставі аналізу отриманих результатів регулювання кредитних спілок, яке здійснюється відповідно до параметрів віднесення кредитних спілок до груп режимів регулювання та встановлених критеріїв, які визначені Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 16 січня 2004 року за № 7 (із змінами та доповненнями). Також, учасники засідання наголошують на необхідності дотримання принципу адекватності диференційованих регуляторних вимог для окремих категорій кредитних спілок та унеможливлення зростання регуляторного тиску.

Отже, у спеціальному законодавстві необхідно передбачити чітке розмежування режимів регулювання і нагляду для кредитних спілок в залежності від обраних видів

діяльності та притаманних їм ризиків. Зокрема, для кредитних спілок, які залучають внески (вклади) членів кредитних спілок, має здійснюватися повноцінний пруденційний нагляд та мають бути законодавчо встановлені вимоги щодо обов'язкової участі у системі гарантування вкладів і саморегулювальної організації.

Для решти кредитних спілок має в основному здійснюватися лише загальний нагляд за дотриманням правил поведінки на ринку. При цьому, навіть за умови залишення без змін існуючих видів ліцензій та видів діяльності, що підлягають обов'язковому ліцензуванню згідно спеціального законодавства, відповідні ліцензії мають бути безстроковими, а плата за них економічно обґрунтованою. Ліцензійні процедури мають бути простими і прозорими, а основна увага у процесі ліцензування має бути зосереджена на оцінці існуючих у діяльності кредитної спілки фінансових і операційних ризиків, а не на формально-юридичних аспектах такої діяльності

Щодо запровадження дієвих механізмів компенсації вкладів членів неплатоспроможних кредитних спілок.

Аналіз поточної ситуації щодо існування кредитних спілок, які не в змозі виконати свої зобов'язання перед вкладниками, свідчить, що серед її основних причин є зловживання з боку керівництва таких кредитних спілок, ризикова фінансова політика, що проводилася зазначеними кредитними спілками, та/або повна бездіяльність державної виконавчої служби в процесі стягнення проблемної заборгованості. Така ситуація триває, починаючи з 2008 року без будь-яких позитивних зрушень у напрямку її практичного вирішення. Тому, включення цього завдання до Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010 - 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», затвердженого Указом Президента України від 12.03.2012 р. № 187, є вкрай актуальним і дає впевненість у його вирішенні.

Також учасники ринку підтримують ініціативу Нацкомфінпослуг щодо створення списку вкладників існуючих на сьогодні неплатоспроможних кредитних спілок і пропонують для забезпечення захисту прав та інтересів таких громадян запровадити з боку держави механізм компенсації вкладів, втрачених ними у неплатоспроможних кредитних спілках, за умови обмеження суми цієї компенсації кожному з таких вкладників 25 тисячами гривень з подальшим відшкодуванням зазначених коштів за рахунок наявних активів відповідних кредитних спілок та шляхом стягнення з посадових осіб таких кредитних спілок, дії яких спричинили до завдання відповідних збитків та втрат. В подальшому неплатоспроможні кредитні спілки після здійснення вказаних вище заходів підлягають примусовій ліквідації.

При цьому, пріоритетними цілями процедури виведення існуючих на сьогодні неплатоспроможних кредитних спілок з ринку мають бути безумовний захист інтересів вкладників та недопущення негативних наслідків для діяльності інших кредитних спілок чи ринку в цілому. Має бути припинена практика виключення державним регулятором за формальною ознакою з Державного реєстру фінансових установ інформації про проблемні чи неплатоспроможні кредитні спілки до моменту завершення процесу їх санації чи виведення з ринку.

Щодо запровадження механізмів саморегулювання кредитних спілок з метою підтримання фінансової стабільності кредитних спілок та забезпечення дотримання ними правил поведінки на ринку фінансових послуг

На даний момент в Україні вже реалізовано окремі функції саморегулювання в рамках щонайменше двох асоціацій кредитних спілок, які мають всеукраїнський статус. Зважаючи на це, учасники засідання вважають, що пріоритетами для всеукраїнських асоціацій кредитних спілок повинні бути:

- дотримання їх учасниками основних фінансових нормативів та стандартів фінансової безпеки;
- дотримання встановлених правил поведінки на ринку;
- дотримання визначених стандартів управління, внутрішнього контролю і розкриття інформації кредитних спілок;
- запровадження професійних вимог до керівників кредитних спілок;
- запровадження вимог до спеціального програмного забезпечення кредитних спілок;
- передліцензійна підготовка кредитних спілок.

При цьому, статус саморегулювальної організації може надаватися тільки асоціаціям кредитних спілок, які мають всеукраїнський статус та відповідають певним, визначеним на рівні закону, вимогам, таким як, наявність в їх розпорядженні відповідних інструментів самоконтролю в рамках їх членства, достатність кадрового забезпечення, фінансової спроможності, стабілізаційних програм, навчальних/освітніх можливостей тощо.

Зважаючи на міжнародний досвід щодо існування в рамках системи кредитних спілок окремої країни декількох саморегулювальних організацій має бути передбачено обов'язковість членства кредитної спілки у саморегулювальній організації та враховано необхідність запровадження для кредитних спілок однакових вимог і правил вступу та членства у будь-якій з СРО.

Зазначені повноваження всеукраїнських асоціацій кредитних спілок та загальний порядок взаємодії з державним регулятором мають бути визначені безпосередньо законом, а конкретні взаємовідносини, права та обов'язки між асоціаціями та державним регулятором слід визначити шляхом укладання відповідних договорів.

Щодо створення умов для функціонування другого рівня системи кредитної кооперації, у тому числі кооперативних банків та об'єднаних кредитних спілок, а також сервісної інфраструктури ринку кредитних спілок

Зважаючи на міжнародний досвід та завдання, які мають вирішувати суб'єкти другого рівня кредитної кооперації в Україні, сторони вважають за доцільне створення умов для виконання об'єднаними кредитними спілками наступних чотирьох функцій: (1) взаємокредитування між кредитними спілками та забезпечення їх ліквідності; (2) платіжні послуги (тобто обробка платіжних доручень, таких як безготівкові перекази); (3) розрахунок за платежами (тобто фактично відправлення грошей, що лежать в основі платежів, які тісно пов'язані з платіжними послугами) і (4) інвестиційні послуги (які повинні бути тільки інвестиціями з низьким ризиком у високоліквідні активи).

Стосовно створення кооперативного банку – кредитні спілки вважають за необхідне забезпечити можливість участі в ньому кредитних спілок будь-якого з регіонів України (створення всеукраїнських кооперативних банків кредитних спілок) та визначити окремі умови щодо мінімального рівня статутного (пайового) капіталу,

що потребує внесення відповідних змін до законодавства. На кооперативний банк кредитних спілок, крім стандартних банківських функцій, має бути покладено також здійснення функції підтримки системної ліквідності ринку кредитних спілок за рахунок рефінансування з боку Національного банку України як кредитора останньої інстанції.

Стосовно розвитку сервісної інфраструктури системи кредитних спілок – учасники ринку вважають за доцільне створення за участі держави компанії з управління та викупу проблемних боргів.

Щодо провадження дозвільних процедур, які регламентують діяльність кредитних спілок

Дослідження дозвільної практики, включаючи ліцензування, щодо кредитних спілок інших країн світу наводить, що факт реєстрації кредитної спілки як фінансової установи означає отримання всіх передбачених законом ліцензій (дозволів) і на безстроковій основі, оскільки це вважається необхідною передумовою діяльності кредитної спілки, як такої.

Система, існуюча в Україні, як відомо, включає три етапи, перший з яких - реєстрація кредитної спілки як юридичної особи, другий - як фінансової установи і третій - ліцензування. При цьому, практика короткострокового ліцензування в умовах створення штучних перешкод щодо отримання ліцензій призводить до унеможливлення статутної діяльності кредитних спілок та фактично дублює дозвільну процедуру реєстрації кредитної спілки як фінансової установи, адже пакет документів для отримання відповідних ліцензій надається за переліком, який за формою та змістом є складовою переліку документів для набуття кредитною спілкою статусу фінансової установи.

Учасники ринку вважають за необхідне удосконалити діюче законодавство в частині забезпечення можливості отримання кредитними спілками всіх необхідних дозволів (ліцензій) в момент набуття ними статусу фінансових установ, що повністю відповідатиме державній політиці спрямованій на зменшення кількості дозвільних процедур та припинення їх дублювання.

Щодо членства юридичних осіб малого та середнього бізнесу (в тому числі фермерських господарств та сільгоспвиробників) у кредитних спілках.

Слід визнати за доцільне розширення в середньостроковій перспективі категорій членства кредитних спілок шляхом залучення юридичних осіб малого бізнесу (в тому числі фермерських господарств та дрібних сільгоспвиробників). Також доцільно розширити перелік фінансових послуг, що можуть надаватися кредитними спілками, зокрема, у сфері розрахункового обслуговування своїх членів та здійснення окремих видів агентських послуг.

З повагою,

Президент ВАКС



Волковська В. О.

Президент НАКСУ



Козинець П. М.